

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ГІГІЄНИ ТА ЕКОЛОГІЇ № 2

Методичні матеріали
для самостійної роботи студентів
з дисципліни
«Охорона праці в галузі»
для студентів 2 курсу
за спеціальністю 222 «Медицина»

Студент _____

Факультет _____

Група _____

Харків – 2017

Затверджено Вченою радою Харківського національного медичного університету.

Протокол № 5 від 18. 05. 2017 р.

Завгородній І.В., Сидоренко М.О., Коробчанський П.О., Перцев Д.П.,
Філатова Н.М., Чеховська І.М., Мітельова Т.Ю., Семенова Н.В., Білера Н.В.,
Біличенко Н.П., Літовченко О.Л.

«Охорона праці в галузі»: Методичні матеріали для самостійної роботи студентів 2 курсу за спеціальністю – 222 «Медицина». / За ред. д.мед.н., проф. Завгороднього І.В. – Харків, ХНМУ, 2017 - 27 с.

Копіювання та розповсюдження у будь-якому вигляді частини або повного видання можливе лише з дозволу авторів

Система оцінювання успішності студентів

1. На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин, 3,0 кредити ЄКТС.

Поточний контроль здійснюється на кожному практичному занятті відповідно до конкретних цілей теми. **Рубіжний контроль** передбачає підсумок балів, отриманих під час поточного контролю. **Підсумковий контроль** передбачає підсумок результатів рубіжного контролю, індивідуальної роботи та заліку. Формою підсумкового контролю є залік. Оцінка успішності студента з дисципліни є рейтинговою і виставляється за багатобальною шкалою за системою ECTS та традиційною шкалою, прийнятою в Україні..

Схема нарахування та розподіл балів, що отримують студенти

Поточне тестування, опитування та самостійна робота										К-сть балів за індивідуальну роботу	Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2			Змістовий модуль 3					
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	10	200
19	19	19	19	19	19	19	19	19	19		

T1, T2 ... T10 – теми практичних занять.

2. Відповідність балової шкали традиційній шкалі оцінювання:

Балова шкала	Традиційна шкала
19	„5”
15	„4”
12	„3”
0	„2”

Максимальна кількість балів – 200 балів, яку може набрати студент за поточну навчальну діяльність при вивченні дисципліни, вираховується шляхом множення кількості балів, що відповідають оцінці «5» – 19 балів, на кількість тем навчальних занять з додаванням балів за індивідуальне завдання (10 балів), виконане студентом.

Мінімальна кількість балів – 120 балів, яку повинен набрати студент при вивченні дисципліни, вираховується шляхом складання кількості балів, які отримав студент за кожну тему (10 тем). Отримання мінімальної кількості балів за модуль (120 балів) є обов'язковою умовою для виставлення оцінки «зараховано».

На останньому тематичному навчальному занятті з дисципліни після закінчення розбору теми заняття, викладач навчальної групи оголошує суму балів, яку кожен студент групи набрав за результатами поточного контролю. Студент отримує оцінку «зараховано», якщо він не має пропусків навчальних занять і набрав кількість балів не меншу, ніж мінімальну; оцінку «не зараховано», якщо студент має невідпрацьовані пропуски практичних занять і кількість балів за поточний контроль менша ніж мінімальна.

Студенти, які отримали оцінку «не зараховано», після відпрацювань пропущених занять в обов'язковому порядку складають основні (базові) питання (письмово) з навчальної дисципліни під час індивідуально-консультативної роботи викладача відповідної академічної групи. Повторне складання заліку дозволяється не більше 2-х разів і здійснюється за направленням деканату.

ОСНОВНІ ВИМОГИ З ТЕХНІКИ БЕЗПЕКИ

“Інструкція з безпеки життєдіяльності”

для співробітників та студентів, які працюють і навчаються в університеті (затверджено наказом ректора ХНМУ № 412, 2008 р.)

1. Інструктаж з безпеки життєдіяльності зі студентами проводиться куратором групи перед початком учбового року.
2. Заняття зі студентами та аспірантами проводяться на основі внутрішнього розпорядку університету та розпоряджень ректора.
3. Причинами нещасних випадків дуже часто є порушення студентами установлених правил поведінки і правил внутрішнього розпорядку, тому:
 - під час пересування по території університету необхідно бути уважним;
 - вивчити розміщення приміщень, виходи;
 - при зустрічному пересуванні необхідно дотримуватись правої сторони;
 - не бігати по території університету;
 - не стояти чи ходити під вантажем, що переміщується, а також в місцях, де можуть падати різні предмети;
 - під час занять необхідно бути уважним, не займатися сторонніми справами і не відвертати уважність інших;

Студентам університету **ЗАБОРОНЯЄТЬСЯ**:

- включати і зупиняти (окрім аварійних випадків) машини і механізми, робота на яких не доручена;
- пробувати на смак та запах хімічні речовини;
- висовуватись чи вилазити крізь віконні рами приміщень;
- на території університету, в учбових лабораторіях, аудиторіях, санітарно-побутових приміщеннях необхідно дотримувати чистоту, виконувати вимоги особистої гігієни.

ЗМІСТ

Основні вимоги з техніки безпеки

Змістовий модуль 1: Загальні питання охорони праці.

Тема 1: Правові та організаційні основи охорони праці.

Тема 2: Організація охорони праці в медичних установах та закладах вищої медичної освіти.

Тема 3: Гігієна та фізіологія праці, значення для створення безпечних умов праці.

Змістовий модуль 2: Спеціальні питання охорони праці в медичній галузі.

Тема 4: Професійні шкідливості при виконанні функціональних обов'язків медичних працівників.

Тема 5: Гігієнічна характеристика умов праці та стану здоров'я медичних працівників.

Тема 6: Нещасні випадки та аварії в ЛПЗ, їх розслідування та облік.

Змістовий модуль 3: Спеціальні питання охорони праці в медичній галузі.

Тема 7: Гігієна та охорона праці в медичних закладах.

Тема 8: Охорона праці в окремих структурних підрозділах ЛПЗ та вищих медичних навчальних закладах.

Тема 9: Небезпечні інфекційні захворювання в роботі медичних працівників.

Тема 10: Основи виробничої безпеки медичних працівників.

Теоретичні питання

Практичні навички та вміння

Список літератури

Змістовий модуль 1.
Загальні питання охорони праці
Тема № 1. Правові та організаційні основи охорони праці

Дата “___” _____ 20__ р.;

ПІБ, курс, група _____

Актуальність та мотиваційна характеристика. Оволодіння навичками роботи з нормативною і юридичною документацією є необхідним елементом безпеки в професійній діяльності лікаря.

Навчальна мета:

Оволодіти навичками роботи з Державною системою нормативно-технічних документів (НТД), вивчити структуру нормативних документів з урахуванням юридичної взаємопідпорядкованості Конституції, Законів, Державних стандартів України (ДСТУ), у тому числі Системи стандартів безпеки праці (ССБП), Нормативно-правових актів про охорону праці (НПАОП), Державних Санітарних норм та правил (ДСанПін), Санітарних норм і правил (СНіП), наказів та методичних інструкцій в галузі охорони праці згідно з відповідним чинним законодавством і нормативно-правовими актами.

У результаті вивчення теми студент повинен:

Знати:

1. Структуру системи НТД України.
2. Загальні принципи юридичної взаємопідпорядкованості чотирьох рівнів НТД.
3. Показники будівельних норм та промислового мікроклімату в галузі охорони праці.

Вміти:

1. Відібрати відповідний НТД при вирішенні конкретної життєвої ситуації.
2. Оцінити наявність юридичної дії НТД в Україні.
3. Користуватися Держстандартами та іншими нормативними документами при вирішенні поставлених завдань, складати висновки за результатами цих завдань.

Питання для самопідготовки

1. НТД та їх класифікація.
2. Конституція України, її значення у формуванні системи НТД.
3. Причини та ознаки юридичної відповідальності відповідно до діючої системи НТД України.
4. ДСТУ, їх значення в системі НТД України.
5. СНіП, їх значення в системі НТД України.
6. ДСанПіН в системі НТД України.
7. НПАОП в системі НТД України.
8. Накази в системі НТД України.

Завдання (задачі) для самопідготовки

Вдома студент повинен підготувати відповіді на теоретичні питання та дати визначення наступним поняттям:

Термін	Визначення
НТД	
ДСТУ	
ДСанПіН	
СНіП, ДБН	

Аудиторна робота – на занятті студент знайомиться зі структурою та призначенням різних видів нормативно-технічної документації, що діє в Україні.

Рекомендована література

Основна:

1. Охорона праці в медичній галузі: Навч.-метод.посібник для мед.ВНЗ IV р.а.- 2-ге вид., випр..Рекомендовано МОН/ Яворський О.П., Веремей М.І., Зенкіна В.І. та ін.- К., 2017. – 208 с.
2. Гігієна праці: Підручник / Ю.І. Кундієв, О.П. Яворовський, А.М. Шевченко та ін.; за ред. акад. НАН України, НАМН України, проф. Ю.І. Кундієва, чл-кор. НАМН України проф. О.П. Яворовського. – К.: ВСВ “Медицина”, 2011. – 904 с.
3. Гігієна та охорона праці медичних працівників. Навчальний посібник / За ред. В.Ф. Москаленка, О.П. Яворовського. – К.: «Медицина», 2009. – 176 с.
4. “Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу”, затверджена наказом МОЗ України № 248 від 08.04.2014.

Додаткова:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. – К. 1996.
2. Основи Законодавства України про охорону здоров'я від 19 листопада 1992 року // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 4. - С. 19.
3. Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24 лютого 1994 року // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 27. – С. 217.
4. Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб» від 6 квітня 2000 року // Голос України. – 2000. – 16 травня.
5. Наказ МОЗ України «Про затвердження списків і введення в дію гігієнічних регламентів шкідливих речовин у повітрі робочої зони і атмосферному повітрі населених місць: Список № 4 Гранично допустимі концентрації (ГДК) шкідливих речовин у повітрі робочої зони; Список № 4 Орієнтовні безпечні рівні дії (ОБРД) шкідливих речовин у повітрі робочої зони; Список № 3 Гранично допустимі концентрації забруднюючих речовин (ГДК) в атмосферному повітрі населених місць; Список № 4 Орієнтовні безпечні рівні дії (ОБРД) забруднюючих речовин в атмосферному повітрі населених місць» від 23.02.2000 № 30.
6. ДСН 3.3.6.042-99, Державні санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень.
7. ДСН 3.3.6.037-99. Державні санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку.
8. ДСН 3.3.6.039-99 Державні санітарні норми виробничої загальної та локальної вібрації.
9. СНиП «Естественное и искусственное освещение».

Підпис викладача_____

Змістовий модуль 1.

Загальні питання охорони праці

Тема № 2. Організація охорони праці в медичних установах та закладах вищої медичної освіти.

Дата “___” _____ 20__ р.;

ПІБ, курс, група_____

Актуальність та мотиваційна характеристика. Вирішальну роль у формуванні і розвитку людини відіграє праця, яка при певних несприятливих умовах може значною мірою впливати на стан здоров'я людини, привести до появи нещасних випадків, аварій, професійних захворювань. Відповідно до даних світової статистики 80% нещасних випадків пов'язані з людським фактором, тому стають невідкладними організація навчання населення основам охорони та безпеки праці, усвідомлення кожним працівником необхідності забезпечення нешкідливих і безпечних умов праці, формування важливих орієнтирів на пріоритетність життя і здоров'я людей порівняно зі значущістю результатів виробничої діяльності.

Якість і ефективність діяльності медичних працівників багато в чому залежать від умов їхньої праці та стану здоров'я.

Навчальна мета:

Формування у студентів умінь та компетенцій для забезпечення ефективного управління охорони праці та поліпшення умов праці з урахуванням науково-технічного прогресу та міжнародного досвіду, а також в усвідомленні нерозривної єдності успішної професійної діяльності з обов'язковим дотриманням усіх вимог безпеки праці в медичній галузі.

У результаті вивчення теми студент повинен:**Знати:**

1. Структуру, основні функції і завдання управління охороною праці в медичних установах.
2. Права і обов'язки працівників служби охорони праці.
3. Основні завдання і права комісії з питань охорони праці в медичних установах.
4. Принципи організації, види навчання та перевірка знань з питань охорони праці.

Вміти:

1. Скласти об'єктовий план заходів з охорони праці.
2. Вести облік і аналіз показників охорони праці.
3. Скласти плани локалізації та ліквідації аварійних ситуацій й аварій.

Питання для самопідготовки

1. Наказ МОЗ України №268 від 30.09.1994 «Про службу охорони праці системи Міністерства охорони здоров'я».
2. Планування заходів з охорони праці.
3. Акти з охорони праці, що діють в лікувально-профілактичних закладах, їх склад і структура. Інструкції з охорони праці.
4. Галузеві програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища.
5. Кабінети промислової безпеки та охорони праці, основні завдання та напрямки роботи.
6. Виявлення, оцінка та зменшення ризиків небезпечних подій, управління якістю і культура безпеки.
7. Служба охорони праці лікувально-профілактичного закладу, її структура, чисельність, основні завдання і функції..
8. Інструктажі з питань охорони праці
9. Стимулювання охорони праці.
10. Соціально-економічний ефект охорони праці медичних працівників.
11. Наказ МОН України №563 від 01.08.2001 «Про затвердження Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і навчальних закладах».

Завдання (задачі) для самопідготовки

Вдома студент повинен підготувати відповіді на теоретичні питання та дати визначення наступним поняттям:

Термін	Визначення
Охорона праці	
Працездатність	
Безпечні умови праці	
Постійне робоче місце	

Аудиторна робота – на занятті студент знайомиться зі структурою та основними функціями служби охорони праці в лікувально-профілактичних закладах..

Початковий та заключний тестовий контроль – тести відкрита база

Рекомендована література**Основна:**

1. Охорона праці в медичній галузі: Навч.-метод.посібник для мед.ВНЗ IV р.а.- 2-ге вид., випр..Рекомендовано МОН/ Яворський О.П., Веремей М.І., Зенкіна В.І. та ін.- К., 2017. – 208 с.

2. Гігієна праці: Підручник / Ю.І. Кундієв, О.П. Яворовський, А.М. Шевченко та ін.; за ред. акад. НАН України, НАМН України, проф. Ю.І. Кундієва, чл-кор. НАМН України проф. О.П. Яворовського. – К.: ВСВ “Медицина”, 2011. – 904 с.

3. Гігієна та охорона праці медичних працівників. Навчальний посібник / За ред. В.Ф. Москаленка, О.П. Яворовського. – К.: «Медицина», 2009. – 176 с.

4. ДСТУ – OHSAS18001-2006 “Системи управління безпекою та гігієною праці. Вимоги”.

5.НПАОП 0.00-4.35-04 »Типове положення про службу охорони праці»

6.НПАОП 0.00-4.09-93 »Типове положення про комісії з питань охорони праці підприємства»

7.НПАОП 0.00-4.12-05 »Типове положення про порядок проведення навчання з питань охорони праці»

Додаткова:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. – К. 1996.

2. Основи Законодавства України про охорону здоров'я від 19 листопада 1992 року // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 4. - С. 19.

Підпис викладача _____

Змістовий модуль 1

Загальні питання охорони праці

Тема № 3: Гігієна та фізіологія праці, значення для створення безпечних умов праці.

Дата “ ____ ” _____ 20__ р.;

ПІБ, курс, група _____

Актуальність та мотиваційна характеристика.

Гігієна праці як наука вивчає вплив на організм працюючої людини трудового процесу та виробничого середовища. Фізіологія праці є розділом гігієни праці, який вивчає особливості фізіологічного стану організму працюючої людини в процесі її трудової діяльності. Результати всебічного вивчення трудового процесу та змін фізіологічного стану організму є основою для розробки профілактичних заходів з метою подальшого збереження здоров'я працюючих та підтримання працездатності на високому рівні.

Навчальна мета: ознайомитись та мати уявлення про види трудової діяльності, виробничі шкідливі та небезпечні фактори, вплив трудової діяльності та виробничого середовища на фізіологічний стан організму людини, про відмінності втоми та перевтоми, про заходи з профілактики розвитку втоми та перевтоми, розробляти раціональний режим праці та відпочинку.

В результаті вивчення теми студент повинен:

Знати:

1. Види праці, їх фізіолого-гігієнічну характеристику. Фізична праця, критерії оцінювання важкості. Розумова праця, критерії оцінювання напруженості. Фізіологічні зміни в організмі працюючого під час фізичної та розумової праці, їх відмінності.
2. Працездатність людини, динаміку та причини її зміни протягом робочого дня та робочого тижня.
3. Фізіологічну суть втоми, існуючі теорії і сучасне розуміння механізму її виникнення. Перевтома, особливості розвитку та наслідки.
4. Методи дослідження функціонального стану організму під час розумової та фізичної праці. Методика розробки раціональних режимів праці та відпочинку.

Вміти:

1. Оцінювати важкість та напруженість праці згідно чинного законодавства України з метою розробки профілактичних заходів.
2. Оцінювати рівні фізіологічних змін в організмі при фізичній та розумовій праці з метою подальшої розробки раціональних режимів праці та відпочинку.
3. Інтерпретувати основи санітарного та трудового законодавства України в галузі гігієни праці й використовувати їх в подальшій практичній діяльності.

Питання для самопідготовки:

1. Гігієна та фізіологія праці – визначення, мета, задачі, методи досліджень.

2. Класифікація небезпечних і шкідливих виробничих чинників.
3. Основні фізіологічні ознаки фізичної та розумової праці. Фізіологічні зміни, що відбуваються в органах і системах організму при виконанні праці.
4. Працездатність людини, динаміка і причини її зміни протягом робочого дня.
5. Фізіологічна суть втоми, існуючі теорії і сучасне розуміння механізму її виникнення.
6. Шляхи попередження розвитку втоми. Методика розробки раціональних режимів праці та відпочинку.

Завдання (задачі) для самопідготовки (позааудиторна робота):

Вдома студент повинен підготувати відповіді на теоретичні питання та дати визначення таким поняттям:

Термін	Визначення
Фізична праця	
Розумова праця	
Важкість праці	
Напруженість праці	
Втома	
Перевтома	
Монотонність праці	
Шкідливий виробничий чинник	
Види шкідливих виробничих чинників	1. 2. 3. 4.
Небезпечний виробничий чинник	
Раціональний режим праці та відпочинку	

Аудиторна робота – вирішити ситуаційне завдання:

Ситуаційне завдання № 1.

Під час планової диспансеризації лікар-хірург відділення загальної хірургії віком 42 роки поскаржився на швидку стомлюваність, зниження працездатності, періодичні болі у серці, порушення сну. За даними вивчення режиму праці, було встановлено, що лікар, крім планових операцій, виконує екстрені оперативні втручання, число яких досягає 9 за тиждень. Має 1 добове чергування на тиждень, після якого залишається до кінця робочого дня. Планову відпустку не використовував 2 роки. У вихідні та святкові дні приблизно 1-2 рази на місяць залучається до чергування по лінії МНС.

Чи можуть бути виявлені зміни у стані здоров'я лікаря пов'язані з умовами та характером праці? Які чинники напруженості і важкості праці можуть сприяти розвитку симптомів? Які методи гігієнічного обстеження доцільно застосувати у даному випадку? Які заходи раціоналізації режиму праці та відпочинку необхідно впровадити?

Навчальний та заключний тестовий контроль - тести відкрита база

Рекомендована література

Основна:

1. Охорона праці в медичній галузі: Навч.-метод.посібник для мед.ВНЗ IV р.а.- 2-ге вид., випр..Рекомендовано МОН/ Яворський О.П., Веремей М.І., Зенкіна В.І. та ін.- К., 2017. – 208 с.
2. Гігієна праці: Підручник /Ю.І. Кундієв, О.П. Яворовський, А.М. Шевченко та ін.; за ред. акад. НАН України, НАМН України, проф. Ю.І. Кундієва, чл-кор. НАМН України проф. О.П.Яворовського.- К.: ВСВ “Медицина”, 2011.- С. 26-110

Додаткова:

1. Конституція України. Основний закон від 28.06.1996.
2. Кодекс законів про працю України. Закон № 322-VIII від 10.12.71.
3. Закон України “Про охорону праці” від 14.10.92.
4. Постанова Кабінету Міністрів України № 442 від 1.08.1992 “Про Порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці”.
5. “Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу”, затверджена наказом МОЗ України № 248 від 08.04.2014.

Підпис викладача _____

Змістовий модуль 2.

Особливості умов праці в медичній галузі

Тема № 4: Професійні шкідливості при виконанні функціональних обов’язків медичних працівників

Дата “___” _____ 20__ р.;

ІІБ, курс, група _____

Актуальність та мотиваційна характеристика. Існуючі на сьогодні рівень і структура захворюваності медичних працівників багато в чому зумовлені деякими характерними особливостями даної професійної групи внаслідок дії фізичних або біологічних чинників, токсико-хімічної, алергійної етіології, перенапруження окремих органів або систем, внутрішньолікарняних інфекцій.

Навчальна мета:

1. Ознайомитися з шкідливими та небезпечними чинниками виробничого середовища в лікувально-профілактичних закладах..
2. Інтерпретувати гігієнічні нормативи фізичних, хімічних, мікробіологічних та інших факторів на робочих місцях медичних працівників.

У результаті вивчення теми студент повинен :

Знати:

1. Класифікацію шкідливих та небезпечних чинників.
2. Класифікацію праці медичних працівників.
3. Особливості дії шкідливих та небезпечних виробничих чинників на стан здоров'я лікарів різних спеціальностей.

Вміти:

Застосовувати вимоги законодавчих та нормативних документів для впровадження методів і засобів охорони праці працівників у медичній галузі.

Питання для самопідготовки

1. Виробниче середовище. Класифікація шкідливих та небезпечних чинників.
2. Вимоги до мікроклімату приміщень лікувально-профілактичних закладів.
3. Шум, його фізичні характеристики, характер дії на організм та заходи профілактики.
4. Вібраційна хвороба, її прояви і профілактика.
5. Ультразвук та інфразвук.

6. Знижений і підвищений атмосферний тиск
7. Електромагнітні поля, їх вплив на організм людини та заходи по попередженню негативної дії.
8. Лазерне випромінювання, його застосування в медицині.
9. Основні класи та види промислових отрут.
10. Біологічні фактори виробничого середовища.

Завдання (задачі) для самопідготовки (позааудиторна робота):

Вдома студент повинен підготувати відповіді на теоретичні питання та дати визначення таким поняттям:

Термін	Визначення
Оптимальні умови праці	
Допустимі умови праці	
Шкідливі умови праці	
Небезпечні умови праці	
ГДК (гранично допустима концентрація)	

Аудиторна робота – вирішити ситуаційне завдання:

Ситуаційне завдання № 1.

При обстеженні умов праці лікаря-стоматолога в повітрі робочої зони виявлені речовини з гостроспрямованим механізмом токсичної дії, гранично допустимі концентрації яких перевищували на 1,5 ГДК та патогенні мікроорганізми – збудники інфекційних захворювань.

Встановіть клас умов праці згідно з “Гігієнічною класифікацією праці”:

Початковий та заключний тестовий контроль – тести відкрита база

Рекомендована література

Основна:

1. Охорона праці в медичній галузі: Навч.-метод. посібник для мед. ВНЗ IV р.а.- 2-ге вид., випр. Рекомендовано МОН/ Яворський О.П., Веремей М.І., Зенкіна В.І. та ін.- К., 2017. – 208 с.
2. Гігієна та екологія / за ред. В.Г. Бардова / Вінниця: Нова книга, 2006. – С. 485 – 492.
3. Гігієна та охорона праці медичних працівників. Навчальний посібник / За ред. В.Ф. Москаленка, О.П. Яворовського. – К.: «Медицина», 2009. – 176 с.

Додаткова:

1. Закон України “Про охорону праці”
2. “Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу”, затверджена наказом МОЗ України № 248 від 08.04.2014.
3. Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб» від 6 квітня 2000 року №1645-III // Голос України. – 2000. – 16 травня.
4. Наказ МОЗ України «Про затвердження списків і введення в дію гігієнічних регламентів шкідливих речовин у повітрі робочої зони і атмосферному повітрі населених місць: Список № 4 Гранично допустимі концентрації (ГДК) шкідливих речовин у повітрі робочої зони; Список № 4 Орієнтовні безпечні рівні дії (ОБРД) шкідливих речовин у повітрі робочої зони: Список № 3 Гранично допустимі концентрації забруднюючих речовин (ГДК) в атмосферному повітрі населених місць; Список № 4 Орієнтовні безпечні рівні дії (ОБРД) забруднюючих речовин в атмосферному повітрі населених місць» від 23.02.2000 № 30.
5. ДСН 3.3.6.042-99 Державні санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень.
6. ДСН 3.3.6.037-99 Державні санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку.
7. ДСН 3.3.6.039-99 Державні санітарні норми виробничої загальної та локальної вібрації.
8. ДБН В.2.5-28-2006 Природне та штучне освітлення.
9. НРБУ – 97 Норми радіаційної безпеки України.

Підпис викладача _____

Змістовий модуль 2.

Особливості умов праці в медичній галузі

Тема № 5: Гігієнічна характеристика умов праці медичних працівників

Дата “___” _____ 20__ р.;

ІІБ, курс, група _____

Актуальність та мотиваційна характеристика. Праця медичних працівників у сучасних умовах належить до найбільш складних, напружених та відповідальних видів діяльності. Окремі професійні групи медичних працівників у своїй повсякденній діяльності мають свої специфічні умови праці, які можуть стати причиною захворюваності, у тому числі й професійної, сприяють виникненню втоми та перевтоми, втрати працездатності. З метою запобігання негативної дії умов праці на здоров'я та працездатність, медичні працівники повинні знати вплив окремих факторів на здоров'я та працездатність, та дотримуватися правил безпеки.

Навчальна мета:

1. Засвоїти класифікацію шкідливих та небезпечних чинників.
2. Ознайомитися з особливостями умов праці та станом здоров'я лікарів стоматологічного профілю.
3. Ознайомитися з основними методами та критеріями санітарно-гігієнічного оцінювання умов праці медичних працівників.
4. Вивчити класи умов праці за показниками важкості, напруженості, шкідливості та небезпечності праці.
5. Засвоїти поняття про атестацію робочих місць за умовами праці.

У результаті вивчення теми студент повинен :

Знати:

1. Шкідливі та небезпечні виробничі чинники, що супроводжують працю медичних працівників і особливості їх дії на стан здоров'я лікарів-стоматологів.
2. Основні положення наказу МОЗ України «Про затвердження гігієнічної класифікації праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу».
3. Засоби індивідуального захисту лікаря-стоматолога.

Вміти:

1. Застосовувати вимоги законодавчих та нормативних документів для впровадження методів і засобів охорони праці працівників у медичній галузі.
2. Виявляти шкідливі та небезпечні чинники на робочому місці лікарів-стоматологів та давати їм гігієнічну оцінку.

Питання для самопідготовки

1. Ознайомитися з законодавчими й нормативними документами з охорони праці медичних працівників.
2. Вивчити наказ МОЗ України «Про затвердження гігієнічної класифікації праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу».

Завдання (задачі) для самопідготовки

Вдома студент повинен:

- підготувати відповіді на теоретичні питання:
 1. Виробниче середовище. Класифікація шкідливих та небезпечних чинників.
 2. Гігієнічні особливості умов праці та стану здоров'я лікарів-стоматологів
 3. Поняття про важкість, напруженість, шкідливість і небезпечність праці.
 4. Мета, основні завдання та зміст атестації робочих місць за умовами праці.
 5. Заходи з профілактики професійних і професійно обумовлених захворювань медичних працівників.
- дати визначення наступним поняттям:

Термін	Визначення
Атестація робочого місця	
Професійне захворювання	

Засоби індивідуального захисту	
---------------------------------------	--

Аудиторна робота – вирішити ситуаційне завдання:

Задача.

При обстеженні умов праці лікаря-хірурга в повітрі робочої зони виявлені речовини з гостроспрямованим механізмом токсичної дії, гранично допустимі концентрації яких перевищували на 4 ГДК.
Встановіть клас умов праці згідно з “Гігієнічною класифікацією праці”:

Початковий та заключний тестовий контроль – тести відкрита база

Рекомендована література

Основна:

1. Охорона праці в медичній галузі: Навч.-метод.посібник для мед.ВНЗ IV р.а.- 2-ге вид., випр..Рекомендовано МОН/ Яворський О.П., Веремей М.І., Зенкіна В.І. та ін.- К., 2017. – 208 с.
2. Гігієна та екологія / за ред. В.Г. Бардова / Вінниця: Нова книга, 2006. – С. 485 – 492.
3. Гігієна та охорона праці медичних працівників. Навчальний посібник / За ред. В.Ф. Москаленка, О.П. Яворовського. – К.: «Медицина», 2009. – 176 с.
4. “Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу”, затверджена наказом МОЗ України № 248 від 08.04.2014.

Додаткова:

1. Закон України “Про охорону праці”
2. Наказ МОЗ України № 268 від 30.09.94 “Про службу охорони праці системи Міністерства охорони здоров’я України».
3. ДСТУ – OHSAS18001-2006 “Системи управління безпекою та гігієною праці. Вимоги”.

Підпис викладача_____

Змістовий модуль 2.

Особливості умов праці в медичній галузі

Тема № 6. Нещасні випадки та аварії в ЛПЗ, їх розслідування та облік

Дата “___” _____ 20__ р.;

ПІБ, курс, група _____

Актуальність та мотиваційна характеристика. Інтенсивний розвиток науки та техніки, здобутки яких використовують у медичній практиці призводять до постійного ризику для працівників і пов’язані з гострими професійними захворюваннями, отруєннями, опіками, ураженнями електричним струмом, ушкодженнями внаслідок аварій, пожеж, контактом з інфікованою кров’ю, мокротою та ін. Майбутній лікар повинен вміти оцінювати та коригувати власні умови праці, а у нещасних випадках й аваріях надавати першу медичну допомогу постраждалим та інформувати керівників підрозділів.

Навчальна мета

1. Формування у майбутніх фахівців знань, умінь і компетенції у розслідуванні нещасних випадків та аварій в медичних закладах та організації заходів з профілактики нещасних випадків, травматизму та професійних захворювань.
2. Ознайомлення з основними положеннями Закону України № 36 від 01.07.93 р. та змінами, внесеними згідно з Законом від 16.10.2012 р. «Про колективні договори і угоди».

У результаті вивчення теми студент повинен:

Знати:

1. Перелік основних нещасних випадків та аварій, що можуть виникати в лікувально-профілактичних закладах, порядок їх розслідування та облік.

2. Зразки документів, що необхідно заповнити під час розслідування нещасних випадків, професійних захворювань і аварій в ЛПЗ (Акт про нещасний випадок на виробництві за формою Ф-Н-1, Екстрене повідомлення про звернення потерпілого з посиланням на нещасний випадок на виробництві, Акт розслідування нещасного випадку (аварії), що стався (сталася) за Ф-Н-5; Повідомлення про наслідки нещасного випадку, пов'язаного з виробництвом, Повідомлення про професійне захворювання(отруєння), форма П-3, Акт розслідування професійного захворювання (отруєння), форма П-4).

Вміти:

1. Проводити розслідування нещасних випадків та аварій, користуватися відповідною нормативною та інструктивною документацією.
2. Рекомендувати та впроваджувати профілактичні заходи щодо нещасних випадків та аварій, захворювань і отруєнь, оцінювати їх ефективність.
3. Правильно оформляти необхідні документи про розслідування нещасних випадків, професійних захворювань та отруєнь.

Питання для самопідготовки

1. Заходи з профілактики нещасних випадків професійних захворювань, нещасних випадків, травматизму серед медичних працівників.
2. Колективний та трудовий договір як відображення законодавства з охорони праці.
3. Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.
4. Вимоги до засобів індивідуального захисту та робочого одягу медичних працівників.
5. Загальні вимоги безпеки до технологічного обладнання й процесів в ЛПЗ. Безпека під час експлуатації обладнання під тиском і криогенної техніки.
6. Електробезпека. Умови, при яких можливе ураження людини електрострумом.
7. Пожежна профілактика при проектуванні та експлуатації ЛПЗ та медичного обладнання.

Завдання (задачі) для самопідготовки

Вдома студент повинен підготувати відповіді на теоретичні питання та дати визначення наступним поняттям:

Термін	Визначення
Аварія	
Катастрофа	
Критичні об'єкти (системи)	

Аудиторна робота – вирішити ситуаційні завдання:

Задача № 1.

При хірургічному втручанні лікар-хірург забрудненим кров'ю хворого на ВІЛ/СНІД скальпелем поранив собі руку з "крапельним" виділенням крові.

Які заходи повинен здійснити лікар при даному професійному нещасному випадку?

Задача № 2.

У стоматологічній клініці в одному із приміщень внаслідок короткого замкнення електроструму виникла пожежа. У цей час у 8 кабінетах та вітальні знаходилося 12 пацієнтів та 12 співробітників. Клініка розміщена на першому поверсі житлового будинку. Першим на пожежу звернув увагу лікар-стоматолог.

Які основні заходи повинен здійснити лікар, а в подальшому зав. стоматологічною клінікою в даному випадку?

Початковий та заключний тестовий контроль – тести відкрита база

Рекомендована література

Основна:

1. Охорона праці в медичній галузі: Навч.-метод.посібник для мед.ВНЗ IV р.а.- 2-ге вид., випр..Рекомендовано МОН/ Яворський О.П., Веремей М.І., Зенкіна В.І. та ін.- К., 2017. – 208 с.
2. Гігієна та екологія / за ред. В.Г. Бардова / Вінниця: Нова книга, 2006. – С. 373 – 377.
3. Гігієна та охорона праці медичних працівників. Навчальний посібник / За ред. В.Ф. Москаленка, О.П. Яворовського. – К.: «Медицина», 2009. – 176 с.
4. “Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу”, затверджена наказом МОЗ України № 248 від 08.04.2014.

Додаткова:

1. Закон України “Про охорону праці”.
2. Наказ МОЗ України №268 від 30.09.94 “Про службу охорони праці системи Міністерства охорони здоров’я України”.
3. ДСТУ – П ОHSAS18001-2006 “Системи управління безпекою та гігієною праці. Вимоги”.
4. Закон України “Про пожежну безпеку”.
5. Наказ Держнаглядохоронпраці України № 255 від 15.11.04 “Типове положення про службу охорони праці”.
6. ДБН В 2.2-10-01 “Проектування закладів охорони здоров’я”.
7. ГОСТ 12.1.004-91 ССБТ “Пожарная безопасность. Общие требования”
8. ГОСТ 12.1.030-81 ССБТ “Электробезопасность. Защитное заземление, зануление”.
9. НАОП 9.1.50-1.12-83 (СанПиН 2956а-83) (НПАОП 85.13-1.12-83) “Санитарные правила устройства, оборудования, эксплуатации амбулаторно-поликлинических учреждений стоматологического профиля, охраны труда и личной гигиены персонала”.
10. Гігієна стоматологічних закладів: Навч. посіб. для студ. вищ. мед. навч. закл. / І.Т. Матасар, В.І. Ципріян, І.П. Колеснікова та ін. / За загальною редакцією д-ра мед. наук, доц. І.Т. Матасара. – К.: Медицина, 2010. – 148с.

Підпис викладача _____

Змістовний модуль 3.**Спеціальні питання охорони праці в медичній галузі
Тема № 7. Гігієна та охорона праці в медичних закладах**

Дата “___” _____ 20__ р.;

ПІБ, курс, група _____

Актуальність та мотиваційна характеристика. Гігієна та охорона праці в медичних закладах пов’язані з тим, що на медичний персонал діють фізичні, хімічні, біологічні, соціальні та архітектурно-планувальні чинники, що є причиною професійних та професійно обумовлених захворювань медперсоналу, у тому числі інфекційного характеру.

Навчальна мета

1. Закріпити знання студентів про гігієнічні вимоги до розташування, планування та санітарно-протиепідемічного режиму лікувально-профілактичних закладів на підставі вивчення нормативних документів.
2. Ознайомитися з основними шкідливостями виробничого середовища та професійними ушкодженнями й захворюваннями медичних працівників, вимогами безпеки під час їх роботи.
3. Ознайомитися з впливом виробничих шкідливостей на організм працюючих лікарів, їх законодавчими, організаційними, профілактичними, епідемічними та технічними заходами з охорони праці та профілактиці профзахворювань.

У результаті вивчення теми студент повинен :**Знати:**

1. Санітарно-гігієнічні вимоги до планування, режиму експлуатації та санітарно-протиепідемічного режиму лікувально-профілактичних закладів і стоматологічних кабінетів.
2. Основи законодавства України в галузі гігієни та охорони праці.
3. Класифікацію та характеристику професійних шкідливостей.
4. Заходи щодо зменшення несприятливої дії шкідливих чинників виробничого мікроклімату на лікарів різних

спеціальностей.

Вміти:

1. Визначати й оцінювати за будівельними кресленнями ситуаційного та генерального планів розміщення та зонування території лікувально-профілактичних закладів, що проектується з урахуванням об'єктів, розташованих навколо земельної ділянки та «рози вітрів».
2. Визначати й оцінювати за планами та розрізами будівель відповідність гігієнічним нормативам площі, кубатури, санітарного благоустрою лікарняних кабінетів.
3. Визначати основні фактори виробничого середовища та трудового процесу, які можуть несприятливо впливати на працівників, виявляти та оцінювати ознаки його впливу на організм.
4. Обґрунтовувати та впроваджувати оздоровчі санітарно-гігієнічні та санітарно-протиепідемічні заходи щодо безпечних умов праці.

Питання для самопідготовки

1. Гігієнічне значення внутрішнього планування будівель медичних закладів та стоматологічних кабінетів для забезпечення гігієни та охорони праці.
2. Особиста гігієна хворих та медичного персоналу в системі охорони здоров'я та забезпечення сприятливих умов праці й профілактики внутрішньолікарняних інфекцій та профзахворювань.
3. Статті Конституції України про охорону праці.
4. Санітарне законодавство в галузі охорони праці. Кодекс законів про працю (КЗпП), його основні складові положення.
5. "Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу", затверджена наказом МОЗ України № 248 від 08.04.2014.
6. Фізичні виробничі шкідливості, їх класифікація, значимість у професійній патології.
7. Хімічні виробничі шкідливості, їх класифікація, значимість у професійній патології.
8. Біологічні виробничі шкідливості, їх класифікація, значимість у професійній патології.
9. Психофізіологічні виробничі шкідливості, їх класифікація, значимість у професійній патології.
10. Методи й засоби профілактики професійної патології та охорони праці на виробництві.

Завдання (задачі) для самопідготовки

Вдома студент повинен підготувати відповіді на теоретичні питання та дати визначення наступним поняттям:

Термін	Визначення
Генеральний план проекту	
«Роза вітрів»	
Мікроклімат	
Кабінет психологічного розвантаження	

Аудиторна робота – вирішити ситуаційні завдання:

Ситуаційне завдання № 1.

Під час визначення параметрів мікроклімату в зимовий період року в кабінеті стоматолога виявлено, що температура повітря становить 17 °С, відносна вологість повітря – 75 %, швидкість руху повітря – 0,5 м/с. У відібраній пробі повітря пари ртуті та ртутних амальгам перевищують гранично допустимі концентрації у 1,5 ГДК. При цьому концентрація CO₂ з розрахунку на 1 м³ становить 0,15 %, окиснюваність – 10 мг O₂/м³, мікробне число – 4500 кл/м³, гемолітичний стрептокок – 70 кл/м³. Дайте оцінку умов праці, у відповідності до висновку розробіть заходи профілактики шкідливого впливу встановлених чинників.

Оптимальні параметри мікроклімату, ГДК парів ртуті та показники чистоти приміщень для ЛПЗ

Показник	Нормативне значення для холодного та перехідного періоду року	Заключення
Температура повітря, °С	20 – 22	
Відносна вологість повітря, %	45 – 30	
Швидкість руху повітря, м/с	До 0,2	
Максимальна разова концентрація парів ртуті, мг/м ³	До 0,01	

Концентрація CO ₂ , %	До 0,07	
Окисність, мг O ₂ /м ³	До 4	
Загальне мікробне число, кл/м ³	До 2000	
Гемолітичний стрептокок, кл/м ³	До 10	

Висновок:

Задача № 2.

У кабінеті лікаря стоматолога-терапевта є чотири крісла, що розміщені в два ряди паралельно світлонесучій стіні. Кожне робоче місце має універсальну стоматологічну установку.

Оцініть правильність розміщення крісел, достатність обладнання.

Початковий та заключний тестовий контроль – тести відкрита база

Рекомендована література

Основна:

1. Охорона праці в медичній галузі: Навч.-метод. посібник для мед. ВНЗ IV р.а.- 2-ге вид., випр. Рекомендовано МОН/ Яворський О.П., Веремей М.І., Зенкіна В.І. та ін.- К., 2017. – 208 с.
2. Борисенко А.В. Организация работы врача-стоматолога и возможные профессиональные вредности // Стоматолог. – 2000. – № 5. – С. 48 – 51.
3. Катаева В.А. Профилактика внутрибольничных инфекций в стоматологии. – Г., 1990 – 20 с.
4. Организация санитарно-гигиенического и дезинфекционно-стерилизационного режимов в учреждениях стоматологического профиля: Методическое письмо. – Г., 1995. – 11 с.
5. Санитарно-гигиенический и противоэпидемический режим в учреждениях стоматологического профиля / В.В. Анашкин, Н.А. Анашкина, С.Д. Волков и др. – К.: Транспорт Украины, 1999. – 158 с.
6. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології. Підручник / Даценко І.І., Габонович Р.Д. – К.: Здоров'я, 2004. – С. 493 – 511.
7. Комунальна гігієна / Гончарук Є.Г., Бардов В.Г., Гаркавий С.І., Яворовський О.П. – К.: Здоров'я, 2003. – С. 615 – 657.
8. Гігієна праці: Підручник / Ю.І. Кундієв, О.П. Яворовський, А.М. Шевченко та ін.; за ред. акад. НАН України, НАМН України, проф. Ю.І. Кундієва, чл-кор. НАМН України проф. О.П.Яворовського. – К.: ВСВ “Медицина”, 2011. – 904 с.
9. Гігієна та охорона праці медичних працівників. Навчальний посібник / За ред. В.Ф. Москаленка, О.П. Яворовського. – К.: «Медицина», 2009. – 176 с.
10. “Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу”, затверджена наказом МОЗ України № 248 від 08.04.2014.
11. Минх А.А. Общая гигиена: Учебник. – М.: Медицина, 1984. – С.20 – 35, 191 – 193, 201 – 206, 209 – 210.

Додаткова:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. – К. 1996.
2. Основи Законодавства України про охорону здоров'я від 19 листопада 1992 року // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 4. – С. 19.
3. Закон України "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя" від 24 лютого 1994 року // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 27. – С. 217.
4. Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб», від 6 квітня 2000 року // Голос України. – 2000. – 16 травня.
5. СанПіН 5279-90. «Санитарные правила устройства, оборудования и эксплуатации больниц, родильных домов и других лечебных стационаров».
6. СанПіН № 2956а-83 «Санитарные правила устройства, оборудования, эксплуатации амбулаторно-поликлинических учреждений стоматологического профиля, охраны труда и личной гигиены персонала».
7. Наказ МОЗ України «Про затвердження списків і введення в дію гігієнічних регламентів шкідливих речовин у повітрі робочої зони і атмосферному повітрі населених місць: Список № 4 Гранично допустимі концентрації

(ГДК) шкідливих речовин у повітрі робочої зони; Список № 4 Орієнтовні безпечні рівні дії (ОБРД) шкідливих речовин у повітрі робочої зони: Список № 3 Гранично допустимі концентрації забруднюючих речовин (ГДК) в атмосферному повітрі населених місць; Список № 4 Орієнтовні безпечні рівні дії (ОБРД) забруднюючих речовин в атмосферному повітрі населених місць» від 23.02.2000 № 30.

8. ДСН 3.3.6.042-99. Державні санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень.

9. ДСН 3.3.6.037-99. Державні санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку.

10. ДСН 3.3.6.039-99 Державні санітарні норми виробничої загальної та локальної вібрації.

11. СНиП «Естественное и искусственное освещение».

Підпис викладача _____

Змістовий модуль 3
Спеціальні питання охорони праці в медичній галузі
Тема № 8. Охорона праці в окремих структурних підрозділах ЛПЗ
та вищих медичних навчальних закладах

Дата “___” _____ 20__ р.;

ПІБ, курс, група _____

Актуальність та мотиваційна характеристика. МОЗ України при узгодженні з Державним комітетом з нагляду за охороною праці розроблені та затверджені нормативні документи з питань охорони праці для медичної галузі. Для введення у правове поле України питань з техніки безпеки і виробничої санітарії в системі закладів охорони здоров'я діють правила забудови, експлуатації і техніки безпеки в окремих структурних підрозділах лікувально-профілактичних закладів. Дотримання цих правил є обов'язковим для забезпечення належних умов перебування хворих та праці медичного персоналу, профілактики негативного впливу несприятливих факторів виробничого середовища на здоров'я медичних працівників.

Навчальна мета: Формування у студентів свідомого розуміння ролі та значення створення належних санітарно-гігієнічних умов для ефективного та адекватного функціонування лікарень, від чого залежать високий ступінь ефективності лікувального процесу та безпечні умови праці медичного персоналу.

У результаті вивчення теми студент повинен:

Знати:

1. Гігієнічні вимоги до проектування та забудови лікувально-профілактичних закладів
2. Основи законодавства України в галузі гігієни та охорони праці.
3. Класифікацію та характеристику професійних шкідливостей.
4. Заходи щодо зменшення несприятливої дії шкідливих чинників мікроклімату на лікарів в окремих структурних підрозділах ЛПЗ

Вміти:

1. Виявляти шкідливі та небезпечні фактори виробничого середовища на робочому місці медичних працівників та давати їм гігієнічну оцінку.
2. Давати оцінку організації робочого місця, меблів, медичного обладнання в ЛПЗ.
3. Прогнозувати можливість виникнення професійних, виробничо обумовлених захворювань.
4. Обґрунтовувати та розробляти план заходів з оздоровлення умов праці медичних працівників і контролю їх ефективності.
5. Проводити контроль за дотриманням правил особистої гігієни і використання засобів індивідуального захисту медичних працівників.

Питання для самопідготовки

1. Загальні положення системи управління охороною праці в ЛПЗ.
2. Охорона праці медичного персоналу в операційному блоці
3. Перелік приміщень стоматологічної служби та охорона праці в стоматологічних поліклініках, зубопротезних лабораторіях.
4. Охорона праці персоналу інфекційних закладів.
5. Охорона праці медичного персоналу фізіотерапевтичних відділень (кабінетів).

- 6.Правила забудови та експлуатації приміщень патологоанатомічних відділень і моргів, охорона праці персоналу.
7. Правила охорони праці у психоневрологічних та психіатричних лікарнях.
- 8.Основи організації охорони праці персоналу у фармацевтичній галузі.
- 9.Охорона праці у вищих медичних навчальних закладах.

Завдання (задачі) для самопідготовки

Вдома студент повинен підготувати відповіді на теоретичні питання та дати визначення наступним поняттям:

Термін	Визначення
Вимушене положення тіла	
Попередній медичний огляд	
Плановий медичний огляд	

Аудиторна робота – вирішіть ситуаційне завдання і занесіть до протоколу.

Задача № 1.

Під час проведення планового медичного огляду було встановлено, що лікар-фтизіатр має патологічні зміни в легенях, остання флюорографія датується минулим роком. Ваші дії.

Рекомендована література

Основна:

1. Охорона праці в медичній галузі: Навч.-метод.посібник для мед.ВНЗ IV р.а.- 2-ге вид., випр..Рекомендовано МОН/ Яворський О.П., Веремей М.І., Зенкіна В.І. та ін.- К., 2017. – 208 с.
- 2.Тарасюк В. С. Охорона праці в лікувально-профілактичних закладах. Безпека життєдіяльності: підручник / В. С. Тарасюк, Г. Б. Кучанська, - 2-е вид., переробл. та допов. – К, 2013. – С.126-231.
3. Гігієна праці: Підручник /Ю.І. Кундієв, О.П. Яворовський, А.М. Шевченко та ін.; за ред. акад. НАН України, НАМН України, проф. Ю.І. Кундієва, чл-кор. НАМН України проф. О.П.Яворовського.- К.: ВСВ “Медицина”, 2011.- С.810-854.

Додаткова:

1. Конституція України від 28 червня1996 р. – К. 1996.
2. Основи Законодавства України про охорону здоров'я від 19 листопада 1992 року // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 4. – С. 19.
3. Закон України "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя" від 24 лютого 1994 року // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 27. – С. 217.
4. Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб», від 6 квітня 2000 року // Голос України. – 2000. – 16 травня.
5. ДСН 3.3.6.042-99. Державні санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень.
6. ДСН 3.3.6.037-99. Державні санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку.
- 7.Наказ МОЗ №268 від 30.09.94“Про службу охорони праці системи Міністерства охорони здоров'я”.
- 8.Наказ МОН України № 563 від 01.08.2001 “Про затвердження Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і навчальних закладах”.
- 9.Наказ МОЗ України № 246 від 21.05.2007 року “Про затвердження Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій”.

Підпис викладача _____

Дата “ ____ ” _____ 20__ р.;

ПІБ, курс, група _____

Актуальність та мотиваційна характеристика. Умови праці медичних працівників характеризуються наявністю комплексу несприятливих виробничих факторів. Серед медичних працівників висока поширеність професійного туберкульозу, при цьому, у багатьох випадках виявляється резистентність збудника туберкульозу до протитуберкульозних препаратів. При роботі з кров'ю і її компонентами існує значний ризик зараження медичних працівників такими інфекційними захворюваннями як гепатит В та С, ВІЛ-інфекція.

Навчальна мета:

1. Вивчити гігієнічні вимоги до розташування, планування та санітарно-протиепідемічного режиму закладів охорони здоров'я на підставі вивчення нормативних документів.
2. Ознайомитися з потенційно небезпечними інфекційними захворюваннями та можливими шляхами потрапляння біологічного матеріалу в організм медичних працівників, вимогами безпеки під час їх роботи.
3. Ознайомитися із законодавчими, організаційними, профілактичними, епідемічними та технічними заходами з профілактики інфекційних захворювань в роботі медичних працівників.

У результаті вивчення теми студент повинен:

Знати:

1. Санітарно-гігієнічні вимоги до планування, режиму та санітарно-протиепідемічного режиму закладів охорони здоров'я.
2. Вимоги законодавчих і нормативних актів про охорону праці медичних працівників щодо небезпечних інфекційних захворювань. Правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ.
3. Біологічні шкідливі та небезпечні чинники виробничого середовища та їх вплив на стан здоров'я медичних працівників.
4. Поняття про «виробничу аварію» та екстрене звернення до Центру СНІДу/Інституту інфекційних захворювань. ВІЛ та СНІД у практиці лікаря. Можливі шляхи потрапляння біологічного матеріалу від ВІЛ-інфікованого в організм медичного працівника.
5. Гігієнічні особливості умов праці та стану здоров'я лікарів різного профілю (хірургічного, терапевтичного, стоматологічного та ін.).
6. Вимоги безпеки під час експлуатації основного медичного обладнання.
7. Вимоги до засобів індивідуального захисту і робочого одягу медичних працівників.

Вміти:

1. Визначати потенційно небезпечні біологічні чинники виробничого середовища, які можуть несприятливо впливати на працівників.
2. Вміти використовувати засоби індивідуального захисту для попередження потрапляння біологічного матеріалу від пацієнта до організму медичного працівника.
3. Організовувати заходи протидії поширенню інфекційних захворювань в умовах закладів охорони здоров'я.
4. Вміти проводити екстрену постконтактну профілактику ВІЛ-інфекції та вірусних гепатитів.
5. Обґрунтовувати та впроваджувати оздоровчі санітарно-гігієнічні та санітарно-протиепідемічні заходи щодо безпечних умов праці.

Питання для самопідготовки:

1. Гігієнічне значення внутрішнього планування будівель закладів охорони здоров'я для забезпечення гігієни та охорони праці.
2. Особиста гігієна хворих та медичного персоналу в системі охорони здоров'я та забезпечення сприятливих умов праці й профілактики внутрішньолікарняних інфекцій та профзахворювань.
3. Біологічні виробничі шкідливості, їх класифікація, значимість у професійній патології.
4. Положення Закону України «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ» № 1972-ХІІ від 12.12.1991 р. (редакція станом на 05.12.2012 р.).
5. Наказ МОЗ України № 955 від 05.11.2013 р. «Порядок проведення екстреної постконтактної профілактики ВІЛ-інфекції у працівників при виконанні професійних обов'язків».
6. Наказ № 148 від 17.03.2015 р. «Про затвердження Порядку підтвердження зв'язку зараження ВІЛ-інфекцією з виконанням працівників своїх обов'язків».
7. Постанова КМ України № 637 від 39.04.2013 р. «Про затвердження Державної цільової соціальної програми профілактики, діагностики та лікування вірусних гепатитів на період до 2016 року».

Завдання (задачі) для самопідготовки

Вдома студент повинен підготувати відповіді на теоретичні питання та дати визначення наступним поняттям:

Термін	Визначення
ВІЛ-інфекція	
СНІД	
Мультирезистентний туберкульоз	
Гепатит В та С	
Внутрішньолікарняні інфекції	

Аудиторна робота – вирішіть ситуаційні завдання:

Ситуаційне завдання № 1.

Лікар клініко-діагностичної лабораторії після забору крові у пацієнта мав необережність отримати пошкодження своєї руки голкою для ін'єкцій, що стало причиною появи крові з пальця. Лікар видавив з колотої рани кров, промив її, а після цього продовжив приймати кров у інших пацієнтів ще протягом 3-х годин. Після закінчення робочої зміни лікар пішов додому.

Який ризик інфікування ВІЛ-інфекцією та гепатитом В і С (у % для кожного інфекційного захворювання) в даному випадку? Вкажіть правила й час реагування на виробничу аварію та об'єм заходів профілактики ВІЛ-інфекції, гепатиту В і С.

Ситуаційне завдання № 2.

Стоматолог поліклініки приймає хворих у робочі зміни. Однак, не кожному людину, що приходить для планової консультації чи лікування лікар направляє на проходження флюорографії. Стоматолог одягнений у чистий спецодяг, використовує рукавички, маску і захисні окуляри при роботі з пацієнтами, які одягає зазвичай на початку робочої зміни.

Столик лікаря з необхідним для його роботи набором інструментів обов'язково дезінфікується перед початком кожного робочого дня та перед кожним пацієнтом. Наконечники, повітряні пістолети, відсмоктуючі шланги, світильники, плювальниці, крани і раковини обробляються дезодоруючими засобами після кожного пацієнта. Стіни, підлоги, двері і шафи кабінету щоденно миються. Після роботи всі інструменти і лотки очищуються миючим розчином у раковині, а потім проводиться їх замочування в спеціальному дезінфікуючому розчині «Стериліум». Після цього, забезпечується стерильне зберігання інструментів до моменту їх використання лікарем-стоматологом. Перед початком лікування кожному пацієнтові забезпечується полоскання рота.

Назвіть найбільш небезпечніші порушення санітарно-епідеміологічного режиму в цьому кабінеті.

Початковий та заключний тестовий контроль – тести відкрита база

Рекомендована література**Основна:**

1. Охорона праці в медичній галузі: Навч.-метод.посібник для мед.ВНЗ IV р.а.- 2-ге вид., випр..Рекомендовано МОН/ Яворський О.П., Веремей М.І., Зенкіна В.І. та ін.- К., 2017. – 208 с
2. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології. Підручник / Даценко І.І., Габович Р.Д. – К.: Здоров'я, 2004. – С. 493 – 511.
3. Комунальна гігієна / Гончарук Є.Г., Бардов В.Г., Гаркавий С.І., Яворовський О.П. – К.: Здоров'я, 2003. – С. 615 – 657.

4. Гігієна праці: Підручник / Ю.І. Кундієв, О.П. Яворовський, А.М. Шевченко та ін.; за ред. акад. НАН України, НАМН України, проф. Ю.І. Кундієва, чл.-кор. НАМН України проф. О.П. Яворовського. – К.: ВСВ “Медицина”, 2011. – 904 с.
5. Гігієна та охорона праці медичних працівників. Навчальний посібник / За ред. В.Ф. Москаленка, О.П. Яворовського. – К.: «Медицина», 2009. – 176 с.
6. “Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу”, затверджена наказом МОЗ України № 248 від 08.04.2014.
7. Положення Закону України «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ».
8. Наказ МОЗ України № 955 від 05.11.2013 р. «Порядок проведення екстреної постконтактної профілактики ВІЛ-інфекції у працівників при виконанні професійних обов’язків».
9. Наказ № 148 від 17.03.2015 р. «Про затвердження Порядку підтвердження зв’язку зараження ВІЛ-інфекцією з виконанням працівників своїх обов’язків».
10. Наказ № 955 від 05.11.2013 р. «Про затвердження нормативно-правових актів щодо захисту від зараження ВІЛ-інфекцією при виконанні професійних обов’язків».
11. Постанова КМ України № 637 від 30.04.2013 р. «Про затвердження Державної цільової соціальної програми профілактики, діагностики та лікування вірусних гепатитів на період до 2016 року».

Додаткова:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. – К. 1996.
2. Основи Законодавства України про охорону здоров’я від 19 листопада 1992 року // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 4. – С. 19.
3. Закон України "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя" від 24 лютого 1994 року // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 27. – С. 217.
4. Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб», від 6 квітня 2000 року // Голос України. – 2000. – 16 травня.
5. СанПіН 5279-90. «Санитарные правила устройства, оборудования и эксплуатации больниц, родильных домов и других лечебных стационаров».

Підпис викладача _____

Змістовий модуль 3

**Спеціальні питання охорони праці в медичній галузі
Тема № 10. Основи виробничої безпеки медичних працівників**

Дата “___” _____ 20__ р.;

ПІБ, курс, група _____

Актуальність та мотиваційна характеристика. Виробнича безпека медичних працівників є запорукою збереження здоров’я лікаря та пацієнта, необхідною умовою профілактики нещасних випадків, аварій і травматизму.

Навчальна мета

1. Сформувані знання студентів щодо вимог безпеки технологічного обладнання та технологічних процесів ЛПЗ.
2. Ознайомитись з поняттям електробезпеки та вимогами безпеки експлуатації електричного обладнання в ЛПЗ.
3. Вивчити основи пожежної безпеки, основні засоби та заходи забезпечення пожежної безпеки виробничого об’єкту.

У результаті вивчення теми студент повинен :

Знати:

1. Загальні вимоги безпеки до технологічного обладнання.
2. Знати вимоги електробезпеки та експлуатації електричного обладнання.
3. Загальні вимоги пожежної безпеки щодо об’єктів захисту різноманітного призначення на різних стадіях технологічного циклу.

4. Знати діючі НТД, що пов'язані з вимогами пожежної безпеки, електробезпеки та експлуатації електричного обладнання об'єктів різноманітного призначення.

Вміти:

1. Визначати основні фактори виробничого середовища та трудового процесу, які можуть несприятливо впливати на працівників, виявляти та оцінювати ознаки його впливу на організм.
2. Обґрунтовувати та впроваджувати оздоровчі санітарно-гігієнічні заходи щодо безпечних умов праці.

Питання для самопідготовки

1. Електробезпека. Класифікація приміщення за ступенем небезпеки ураження електричним струмом. Умови ураження людини електричним струмом. Безпечна експлуатація електроустановок: електрозахистні засоби і заходи.
2. Державний пожежний нагляд. Пожежна профілактика при проектуванні та експлуатації ЛПЗ і медичного обладнання.
3. Показники вибухонебезпечних та пожежонебезпечних властивостей матеріалів і речовин. Категорії приміщень за вибухонебезпечністю. Класифікація вибухонебезпечних та пожежонебезпечних приміщень і зон. Вогнестійкість будівельних конструкцій і матеріалів.
4. Основні засоби і заходи забезпечення пожежної безпеки виробничого об'єкту. Пожежна сигналізація. Засоби пожежегасіння.
5. Дії персоналу при виникненні пожежі. Забезпечення безпечної евакуації персоналу. Забезпечення та контроль стану пожежної безпеки на виробничих об'єктах. Навчання правилам пожежної безпеки працівників ЛПЗ.
6. Види інструктажів. Порядок проведення інструктажів для працівників. Інструктажі з питань охорони праці для студентів та працівників медичних установ.
7. Вимоги безпеки під час експлуатації основного медичного обладнання.

Завдання (задачі) для самопідготовки

Вдома студент повинен підготувати відповіді на теоретичні питання та дати визначення наступним поняттям:

Термін	Визначення
Система пожежної безпеки	
Електробезпека	
Травматизм	

Аудиторна робота – вирішіть ситуаційне завдання і занесіть до протоколу.

Задача.

Під час визначення рівня забезпечення пожежної безпеки працюючих потрібний рівень пожежної безпеки у відповідності до стандартизованих систем має складати вірогідність відсутності впливу шкідливих чинників у перерахунку на 1 людину не менше як $P = 0,9999$, а допустимі рівні пожежної безпеки для працюючих повинні бути не більше ніж однієї мільйонної вірогідності впливу шкідливих чинників пожежі, перевищуючих гранично допустиме значення за рік у перерахунку на кожну людину. Визначити основні етапи розрахунку згідно з чинною нормативною документацією. Розробити інструкцію з охорони праці для медичних працівників.

Початковий та заключний тестовий контроль – тести відкрита база

Рекомендована література

Основна:

1. Охорона праці в медичній галузі: Навч.-метод.посібник для мед.ВНЗ IV р.а.- 2-ге вид., випр.Рекомендовано МОН/ Яворський О.П., Веремей М.І., Зенкіна В.І. та ін.- К., 2017. – 208 с.
2. Гігієна праці: Підручник / Ю.І. Кундієв, О.П. Яворовський, А.М. Шевченко та ін.; за ред. акад. НАН України, НАМН України, проф. Ю.І. Кундієва, чл.-кор. НАМН України проф. О.П.Яворовського. – К.: ВСВ “Медицина”, 2011. – 904 с.
3. Гігієна та охорона праці медичних працівників. Навчальний посібник / За ред. В.Ф. Москаленка, О.П.

Яворовського. – К.: «Медицина», 2009. – 176 с.

4. “Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу”, затверджена наказом МОЗ України № 248 від 08.04.2014 р.

5. ГОСТ 12.1.004-91 ССБТ “Пожарная безопасность. Общие требования”.

6. ГОСТ 12.1.030-81 ССБТ “Электробезопасность. Защитное заземление, зануление”.

Додаткова:

1. Закон України “Про страхові тарифи на загальнообов’язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності”.

2. Основи законодавства України про охорону здоров’я.

3. Закон України “Про пожежну безпеку”.

4. Закон України “Про об’єкти підвищеної небезпеки”.

5. Постанова Кабінету Міністрів України “Порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві” № 1232 від 30 листопада 2011 року.

6. Наказ МОЗ України № 268 від 30.09.94 “Про службу охорони праці системи Міністерства охорони здоров’я України”.

7. Наказ Держнаглядохоронпраці України № 15 від 26.01.05 “Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці”.

8. Наказ Держнаглядохоронпраці України № 15 від 26.01.05 “Перелік робіт з підвищеною небезпекою”.

9. ДБН В 2.2-10-01 “Проектування закладів охорони здоров’я”.

10. ГОСТ 12.1.010-76 ССБТ “Взрывоопасность. Общие требования”.

11. ГОСТ 12.1.044-89 ССБТ “Пожаровзрывоопасность веществ и материалов”.

Підпис викладача_____

Перелік питань до заліку з дисципліни “Охорона праці в галузі”

Теоретичні питання

Змістовий модуль 1. Загальні питання охорони праці.

1. Основні терміни та визначення в галузі охорони праці: охорона праці, умови праці, шкідливий виробничий фактор, небезпечний виробничий фактор, безпечні умови праці, робоче місце, техніка безпеки тощо.
2. Суб'єкти і об'єкти охорони праці.
3. Сучасний стан охорони праці в Україні та за кордоном.
4. Загальні питання охорони праці в медицині.
5. Правові основи охорони праці (Конституція України, Кодекс законів про працю, Закон України «Про охорону праці» тощо).
6. Нормативно-правові акти з охорони праці (НПАОП): визначення, основні вимоги та ознаки. Структура НПАОП. Реєстр НПАОП.
7. Національні стандарти України з охорони праці. Система стандартів безпеки праці (ССБП). Санітарні, будівельні норми, інші загальнодержавні документи з охорони праці.
8. Акти з охорони праці, що діють в організації, їх склад і структура. Інструкції з охорони праці. Розробка та затвердження актів з охорони праці, що діють в організації.
9. Відповідальність посадових осіб і працівників за порушення законодавства про охорону праці.
10. Соціальне партнерство як принцип законодавчого та нормативно-правового забезпечення охорони праці. Соціальний діалог в Європейському Союзі.
11. Міжнародні норми соціальної відповідальності. Стандарт SA 8000 «Соціальна відповідальність». Міжнародний стандарт ISO 26000 «Настанова по соціальній відповідальності».
12. Законодавча основа Євросоюзу з питань охорони праці. Директиви ЄС з охорони праці. Рамкова директива 89/391/ЄС «Про введення заходів, що сприяють поліпшенню безпеки та гігієни праці працівників».
13. Елементи системи управління охороною праці, міжнародний стандарт OHSAS 18001:2007.
14. Трудові норми Міжнародної організації праці. Конвенції та Рекомендації МОП. Основні Конвенції МОП в галузі охорони праці.
15. Міжнародне співробітництво в галузі охорони праці. Основні напрямки співробітництва. Організація об'єднаних націй. Всесвітня організація охорони здоров'я. Міжнародна агенція з атомної енергії. Міжнародна організація праці. Європейський Союз. Співдружність незалежних держав.
16. Охорона праці як невід'ємна складова соціальної відповідальності.
17. Державне управління охороною праці, державний нагляд і громадський контроль за охороною праці в Україні. Органи державного нагляду за охороною праці, їх основні повноваження і права. Громадський контроль за дотриманням законодавства про охорону праці.
18. Державна служба України з питань праці, її структура та функції.
19. Ризикоорієнтований підхід в оцінці потенційної та реальної небезпеки шкідливого впливу чинників виробничого середовища на здоров'я людини.
20. Виявлення, оцінка та зменшення ризиків небезпечних подій, управління якістю та формування культури безпеки.
21. Колективний та трудовий договори як відображення законодавства з охорони праці. Закон України «Про колективні договори та угоди» та його зміст. Наказ Міністерства праці та соціальної політики України «Про затвердження форми трудового договору між працівниками і фізичною особою». Укладання трудової угоди за специфікою видів робіт та особливостями функціональних обов'язків. Регулювання питань охорони праці у колективному договорі. Прийняття на роботу за контрактом.
22. Відповідальність посадових осіб і працівників за порушення законодавстві щодо охорони праці.
23. Галузеві програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища. Положення про організацію системи управління охороною праці в галузі. Наказ МОЗ № 268 від 30.09.94 «Про службу охорони праці системи Міністерства охорони здоров'я».
24. Структура, основні функції і завдання управління охороною праці в медичних установах. Служба охорони праці лікувально-профілактичного закладу (ЛПЗ), її структура, чисельність, основні завдання і функції. Права і обов'язки працівників служби охорони праці.
25. Комісія з питань охорони праці в медичних установах, основні завдання і права. Кабінети промислової безпеки та охорони праці, основні завдання та напрямки роботи.
26. Планування заходів з охорони праці. Виявлення, оцінка та зменшення ризиків небезпечних подій, управління якістю і культура безпеки. Облік і аналіз показників охорони праці. Плани локалізації і ліквідації аварійних ситуацій й аварій.
27. Принципи організації, види навчання та перевірка знань з питань охорони праці. Інструктажі з питань охорони праці, їх види. Стимулювання охорони праці.
28. Соціально-економічний ефект охорони праці медичних працівників.

29. Наказ МОН України № 563 від 01.08.2001 «Про затвердження Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і навчальних закладах».
30. Гігієна та фізіологія праці – визначення, мета, задачі, методи досліджень.
31. Класифікація небезпечних і шкідливих виробничих чинників.
32. Основні фізіологічні ознаки фізичної та розумової праці. Фізіологічні зміни, що відбуваються в органах і системах організму людини при виконанні праці.
33. Працездатність людини, динаміка і причини її зміни протягом робочого дня та тижня.
34. Фізіологічна суть втоми, існуючі теорії і сучасне розуміння механізму її виникнення.
35. Шляхи попередження розвитку втоми. Методика розробки раціональних режимів праці та відпочинку.

Змістовий модуль 2. Особливості умов праці в медичній галузі.

36. Класифікація праці медичних працівників.
37. Психофізіологічні шкідливі та небезпечні чинники виробничого середовища та їх вплив на стан здоров'я медичних працівників.
38. Фізичні шкідливі та небезпечні чинники виробничого середовища та їх вплив на стан здоров'я медичних працівників.
39. Хімічні шкідливі та небезпечні чинники виробничого середовища та їх вплив на стан здоров'я медичних працівників.
40. Біологічні шкідливі та небезпечні чинники виробничого середовища та їх вплив на стан здоров'я медичних працівників.
41. Гігієнічні особливості умов праці та стану здоров'я лікарів різного профілю (хірургічного, терапевтичного, стоматологічного та ін.).
42. Особливості професійної та виробничо обумовленої захворюваності медичних працівників.
43. Основні методи та критерії санітарно-гігієнічного оцінювання умов праці медичних працівників. Поняття про важкість, напруженість, шкідливість та небезпечність праці.
44. Методика оцінки роботи медичних працівників за критеріями «Гігієнічної класифікації праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу», затвердженою наказом МОЗ України 08.04.2014 № 248.
45. Атестація робочих місць за умовами праці. Мета, основні завдання та зміст атестації. Організація робіт та порядок проведення атестації робочих місць. Карта умов праці.
46. Основний зміст Постанов Кабінету Міністрів України № 1232 від 30.11.2011 р. «Деякі питання розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві», № 270 від 22.03.01 р. «Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків невикробничого характеру» та № 1662 від 08.22.2000 р. «Про затвердження переліку професійних захворювань».
47. Методика розслідування та облік нещасних випадків на виробництві.
48. Методика розслідування та облік нещасних випадків невикробничого характеру.
49. Травматизм, гострі та хронічні професійні захворювання і отруєння в медичній галузі.
50. Заходи профілактики нещасних випадків, травматизму та професійних захворювань медичних працівників.
51. Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності». Відшкодування шкоди потерпілому на виробництві.

Змістовий модуль 3. Спеціальні питання охорони праці в медичній галузі.

52. Гігієнічні вимоги до проектування та забудови лікувально-профілактичних закладів.
53. Вимоги безпеки під час експлуатації основного медичного обладнання.
54. Заходи щодо зниження фізичного та нервово-психічного перевантаження медичних працівників. Наукова організація праці в ЛПЗ. Раціональна організація робочого місця та меблів. Основні шляхи запобігання виникнення втоми.
55. Заходи щодо зменшення несприятливої дії фізичних чинників на організм медичних працівників. Вимоги до мікроклімату.
56. Заходи щодо зниження несприятливої дії шуму, вібрації, ультразвуку.
57. Вимоги до виробничого освітлення робочих місць медичних працівників.
58. Вимоги до ультрафіолетового випромінювання, електромагнітних полів радіочастот та лазерного випромінювання на робочих місцях медичних працівників.
59. Вимоги до відео терміналів і персональних ЕОМ.
60. Вимоги до іонізуючого випромінювання у роботі медичних і фармацевтичних працівників.
61. Заходи щодо зменшення несприятливої дії хімічних чинників на організм медичних працівників. Шляхи попередження забруднення повітря робочої зони шкідливими хімічними речовинами.

62. Заходи профілактики шкідливого впливу біологічних чинників. Санітарно-гігієнічний та протиепідемічний режим лікарні. Профілактика внутрішньолікарняних інфекцій як складова охорони праці в медицині.
63. Гігієнічне виховання та санітарна освіта.
64. Вимоги до засобів індивідуального захисту і робочого одягу медичних працівників.
65. Організація повітрообміну в приміщеннях ЛПЗ, вентиляція.
66. Охорона праці медичного персоналу в окремих структурних підрозділах ЛПЗ (операційному блоці, радіодіагностичних підрозділах, фізіотерапевтичних кабінетах, патологоанатомічних відділеннях і моргах тощо), основні нормативні документи, що регламентують ці питання.
67. Основи організації охорони праці персоналу у фармацевтичній галузі.
68. Норми робочого часу для працівників закладів та установ охорони здоров'я.
69. Охорона праці у вищих медичних навчальних закладах.
70. Гарантії прав працівників на охорону праці, пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці. Обов'язки працівників щодо додержання вимог нормативно-правових актів з охорони праці.
71. Охорона праці жінок, неповнолітніх, осіб старших вікових груп та інвалідів, основні нормативні документи, що регламентують ці питання.
72. Медичні огляди медичних працівників. Основні положення Наказу МОЗ України № 246 від 21.05.2007 р. «Про затвердження Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій».
73. Профілактика внутрішньолікарняних інфекцій як складова охорони здоров'я.
74. Поняття про небезпечні інфекційні захворювання.
75. ВІЛ та СНІД у практиці лакаря. Можливі шляхи потрапляння біологічного матеріалу від ВІЛ-інфікованого в організм медичного працівника. Поняття про «виробничу аварію» та екстрене звернення до Центру СНІДу/Інституту інфекційних захворювань.
76. Основні положення Закону України «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ» та Закону України «Про затвердження Загальнодержавної цільової соціальної програми протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу на 2014-2018 роки» № 1708-VII від 20.10.2014 р.
77. Основні положення Наказів МОЗ України № 955 від 05.11.2013 р. «Порядок проведення екстреної пост контактної профілактики ВІЛ-інфекції у працівників при виконанні професійних обов'язків», № 148 від 17.03.2015 р. «Про затвердження Порядку підтвердження зв'язку зараження ВІЛ-інфекцією з виконанням працівником своїх професійних обов'язків», № 955 від 05.11.2013 р. «Про затвердження нормативно-правових актів щодо захисту від зараження ВІЛ-інфекцією при виконанні професійних обов'язків» та інших.
78. Вірусні гепатити, їх потенційна небезпека для медичних працівників. Профілактика інфікування вірусами гепатиту та імунопрофілактика при контакті із біологічними матеріалами хворого на гепатит.
79. Постанова КМ України № 637 від 29.04.13 р. «Про затвердження Державної цільової соціальної програми профілактики, діагностики та лікування вірусних гепатитів на період до 2016 р.».
80. Туберкульоз та його поширеність в Україні та світі. Потенційна професійна небезпека для медичних працівників.
81. Заходи профілактики зараження туберкульозом медичних працівників. Закони України «Про протидію захворюванню на туберкульоз», «Про затвердження Загальнодержавної цільової соціальної програми протидії захворюванню на туберкульоз на 2012 – 2016 роки».
82. Кольори, знаки безпеки та сигнальна розмітка.
83. Загальні вимоги безпеки до технологічного обладнання та процесів в ЛПЗ. Безпека під час експлуатації систем під тиском і криогенної техніки.
84. Електробезпека. Класифікація приміщень за ступенем небезпеки ураження електричним струмом.
85. Умови ураження людини електричним струмом. Безпечна експлуатація електроустановок: електрозахисні засоби і заходи.
86. Основи пожежної безпеки. Державний пожежний нагляд. Пожежна профілактика при проектуванні і експлуатації ЛПЗ та медичного обладнання.
87. Показники вибухопожежонебезпечних властивостей матеріалів і речовин. Категорії приміщень за вибухопожежонебезпечністю. Класифікація вибухонебезпечних та пожежонебезпечних приміщень і зон. Вогнестійкість будівельних конструкцій і матеріалів.
88. Основні засоби і заходи забезпечення пожежної безпеки виробничого об'єкту. Пожежна сигналізація. Засоби пожежогасіння.
89. Дії персоналу при виникненні пожежі. Забезпечення безпечної евакуації персоналу. Забезпечення та контроль стану пожежної безпеки на виробничих об'єктах. Навчання правилам пожежної безпеки працівників ЛПЗ.

Практичні навички та вміння

1. Застосовувати вимоги законодавчих та нормативних документів для впровадження методів та засобів системи охорони праці працюючих в медичних закладах.
2. Застосовувати основні форми організації та управління охороною праці медичних працівників.
3. Виявляти шкідливі та небезпечні фактори виробничого середовища на робочому місці медичних працівників та давати їм гігієнічну оцінку.
4. Давати оцінку організації робочого місця, меблів, медичного обладнання в ЛПЗ.
5. Прогнозувати можливість виникнення професійних, виробничообумовлених захворювань, нещасних випадків, аварійних ситуацій.
6. Проводити атестацію робочих місць за умовами праці за показниками важкості, напруженості, шкідливості і небезпечності виробничого процесу.
7. Обґрунтовувати та розробляти план заходів з оздоровлення умов праці медичних працівників і контролю їх ефективності.
8. Проводити контроль за дотриманням правил особистої гігієни і використання засобів індивідуального захисту медичних працівників.
9. Проводити розслідування та облік нещасних випадків, гострих та хронічних професійних захворювань, випадків травматизму в медичній галузі.
10. Організовувати заходи протипожежної і електробезпеки.
11. Розробляти інструкції з охорони праці для медичних працівників.
12. Проводити навчання і перевірку знань з охорони праці.

Список літератури

Основна (базова):

1. Охорона праці в медичній галузі: Навч.-метод.посібник для мед.ВНЗ IV р.а.- 2-ге вид., випр..Рекомендовано МОН/ Яворський О.П., Веремей М.І., Зенкіна В.І. та ін.- К., 2017. – 208 с.
2. Безпека життєдіяльності, основи охорони праці: навч.-метод. посіб. / О. П. Яворовський, В. М. Шевцова, В. І. Зенкіна та ін.; за заг. ред.. О. П. Яворовського. – К.: ВСВ «Медицина», 2015. – 288 с.
3. Безпека життєдіяльності, основи охорони праці: навч.-метод. посіб. / упор.: О. П. Яворовський, В. М. Шевцова, Г. А. Шкурко та ін.- Черкаси: видавець Чабаненко Ю. А., 2012. – 232 с.
4. Гігієна праці: Підручник / Ю. І. Кундієв, О. П. Яворовський, А. М. Шевченко та ін.; за ред. акад. НАН України, НАМН України, проф. Ю. І. Кундієва, чл-кор. НАМН України проф. О. П. Яворовського. – К.: ВСВ «Медицина», 2011. – 904 с.

Допоміжна:

1. Гігієна та охорона праці медичних працівників. Навчальний посібник/За ред. В. Ф. Москаленка, О. П. Яворовського. – К.: «Медицина», 2009. – С. 6 – 56.
2. Гігієна та охорона праці медичних працівників. Навчальний посібник/За ред. В. Ф. Москаленка, О. П. Яворовського. – К.: «Медицина», 2009. – 176 с.
3. Конституція України. Основний закон від 28.06.1996.
4. Кодекс законів про працю України. Закон № 322-VIII від 10.12.71.
5. Закон України «Про охорону праці» від 24.02.94.
6. Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» № 4004-XII від 24.02.94.
7. Закон України «Про колективні договори та угоди» № 1874 від 24.12.95.
8. Закон України «Про страхові тарифи на загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійні захворювання, які спричинили втрату працездатності» № 1423 від 13.09.2000.
9. Закон України «Про адміністративні порушення» № 8074 – 10 від 07.12.84.
10. Основи законодавства України про охорону здоров'я № 2802 – XII від 19.11.92.
11. Закон України «Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань» № 15/98-ВР від 14.01.1998.
12. Кодекс цивільного захисту України № 5403-VI від 02.10.2012.
13. Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» № 2245-III від 18.01.2001.
14. Закон України «Про затвердження Загальнодержавної цільової соціальної програми протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу на 2014-2018 роки» № 1708-VII від 20.10.2014.

15. Закон України «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ» № 1972-ХІІ від 12.12.91.
16. Закон України «Про протидію захворюванню на туберкульоз» № 2586-ІІІ від 05.07.2001.
17. Постанова КМУ «Порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві» № 1232 від 30.11.2011.
18. Постанова КМУ № 1662 від 08.11.2000 «Про затвердження переліку професійних захворювань».
19. Постанова КМУ № 442 від 01.08.92 «Про Порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці»
20. Постанова КМУ № 559 від 23.05.01 «Про затвердження переліку професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам, порядку проведення цих оглядів та видачі особистих медичних книжок».
21. Постанова КМУ № 637 від 29.04.13 «Про затвердження Державної цільової соціальної програми профілактики, діагностики та лікування вірусних гепатитів на період до 2016 р.».
22. Постанова КМУ № 955 від 05.11.2013 «Про затвердження нормативно-правових актів щодо захисту від зараження ВІЛ-інфекцією з виконанням працівником своїх професійних обов'язків».
23. Постанова КМУ № 148 від 17.03.2015 «Про затвердження Порядку підтвердження зв'язку зараження ВІЛ-інфекцією з виконанням працівником своїх професійних обов'язків».
24. Наказ МОЗ України № 268 від 30.09.03 «Про службу охорони праці системи Міністерства охорони здоров'я України»
25. Наказ МОЗ України № 133 від 25.03.03 «Про затвердження Переліку спеціалізованих лікувально-профілактичних закладів, які мають право встановлювати остаточний діагноз щодо професійних захворювань».
26. Наказ МОЗ України № 614 від 13.12.2004 «Про затвердження Порядку складання та вимоги до санітарно-гігієнічних характеристик умов праці».
27. Наказ МОЗ України № 246 від 21.05.07 «Про затвердження Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій».
28. Наказ МОЗ України № 256 від 29.12.93 «Перелік робіт з шкідливими або небезпечними умовами праці, на яких забороняється використання праці жінок».
29. Наказ МОЗ України № 276 від 10.12.93 «Граничні норми піднімання і переміщення важких речей жінками».
30. Наказ МОЗ України № 46 від 31.03.94 «Перелік важких робіт з шкідливими або небезпечними умовами праці, на яких забороняється використання праці неповнолітніх».
31. Наказ МОЗ України № 59 від 22.03.95 «Граничні норми підіймання і переміщення важких речей неповнолітніми».
32. Наказ МОЗ України № 955 від 05.11.13 «Порядок проведення екстреної пост контактної профілактики ВІЛ-інфекції у працівників при виконанні професійних обов'язків».
33. Наказ МОЗ України «Про введення оперативного контролю за станом охорони праці в установах, закладах та на підприємствах системи МОЗ України» № 444 від 01.11.01.
34. «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу», затверджена наказом МОЗ України № 248 від 08.04.14.
35. ДСН 3.3.6.039-99 «Державні санітарні норми виробничої загальної та локальної вібрації».
36. ДСН 3.3.6.037-99 «Державні санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку».
37. «Санитарные нормы допустимого шума, создаваемого изделиями медицинской техники в помещениях лечебно-профилактических учреждений» № 3057-84.
38. ДСН 3.3.6.042-99 «Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень».
39. ДБН В.2.5-28-2006 «Природне та штучне освітлення».
40. ДСН 3.3.6.096-2002 «Державні санітарні норми і правила при роботі з джерелами електромагнітних полів».
41. ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин».
42. Наказ МОЗ України «Про затвердження списків і введення в дію гігієнічних регламентів шкідливих речовин у повітрі робочої зони і атмосферному повітрі населених місць: Список № 4 Гранично допустимі концентрації (ГДК) шкідливих речовин у повітрі робочої зони; Список № 4 Орієнтовні безпечні рівні дії (ОБРД) шкідливих речовин у повітрі робочої зони; Список № 3 Гранично допустимі концентрації забруднюючих речовин (ГДК) в атмосферному повітрі населених місць; Список № 4 Орієнтовні безпечні рівні дії (ОБРД) забруднюючих речовин в атмосферному повітрі населених місць» від 23.02.2000 № 30.
43. СНиП 2.09.04-87 «Административные и бытовые здания».
44. ДБН В 2.2-10-01 «Проектування закладів охорони здоров'я».
45. ГОСТ 12.1.004-91 ССБТ «Пожарная безопасность. Общие требования».
46. ГОСТ 12.1.010-76 ССБТ «Взрывоопасность. Общие требования».

47. ГОСТ 12.1.030-81 ССБТ “Электробезопасность. Защитное заземление, зануление”.
48. ГОСТ 12.1.044-89 ССБТ “Пожаровзрывоопасность веществ и материалов”.
49. ГОСТ 12.4.034-85 ССБТ “Средства индивидуальной защиты органов дыхания. Классификация и маркировка”.
50. ГОСТ 12.4.124-83 ССБТ “Средства защиты от статического электричества. Общие технические требования”.
51. ГОСТ 12.4.068-79 ССБТ “Средства индивидуальной защиты дерматологические. Классификация и общие требования”.
52. ГОСТ 12.4.115-82 ССБТ “Средства индивидуальной защиты работающих. Общие требования к маркировке”.
53. ГОСТ 23134-78 “Уборы головные медицинские. Технические условия”.
54. ГОСТ 24760-81 “Халаты медицинские женские. Технические условия”.
55. ГОСТ 25194-82 “Халаты медицинские мужские. Технические условия”.
56. ДСТУ 2293-99 “Охорона праці. Терміни та визначення основних понять”.
57. ДСТУ-П OHSAS 18001-2006 “Системи управління безпекою та гігієною праці. Вимоги”.
58. ДСТУ-П OHSAS 18002-2006 “Система управління безпекою та гігієною праці. Основні принципи виконання вимог OHSAS 18001”.
59. ДСТУ 2299-93 “Засоби індивідуального захисту органів дихання. Терміни та визначення”.
60. ДСТУ 3038-95 “Гігієна. Терміни та визначення основних понять”.
61. ДСТУ 2272-93 ССБП “Пожежна безпека. Терміни та визначення”.
62. СНиП 2.01.02-85 “Противопожарные нормы”.
63. СНиП 2.04.05-91 “Отопление, вентиляция и кондиционирование”.
64. СП 2813-83 “Правила и нормы применения открытых радиофармацевтических препаратов в диагностических целях”.
65. СП 2672-83 “Єдині санітарні правила для підприємств (виробничих об'єднань), цехів та ділянок, призначених для використання праці інвалідів та пенсіонерів за старістю”.
66. ГР 2049-79 “Гігієнічні рекомендації до раціонального працевлаштування вагітних жінок”.
67. Наказ МОН України № 563 від 01.08.01 “Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і закладах освіти”.
68. ДНАОП 0.00-1.21-98 “Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів”.
69. НАОП 9.1.50-1.02-59 “Правила з санітарії при роботі в протитуберкульозних установах системи Міністерства охорони здоров'я СРСР”.
70. НАОП 9.1.50-1.04-64 “Правила обладнання і експлуатації приміщень патологоанатомічних відділень і моргів (патогістологічних і судово-гістологічних лабораторій) лікувально-профілактичних і судово-медичних установ, інститутів та навчальних закладів”.
71. НПАОП 85.11-1.06-70 (НПАОП 85.11-1.06-70) “Правила обладнання, експлуатації та техніки безпеки фізіотерапевтичних відділень (кабінетів)”.
72. НПАОП 85.14-1.08-79 (НПАОП 85.14-1.08-79) “Правила з охорони праці працівників дезінфекційної справи та з утримання дезінфекційних станцій, дезінфекційних відділів, відділень профілактичної дезінфекції санітарно-епідеміологічних станцій, окремих дезінфекційних установок”.
73. НПАОП 85.14-1.09-81 (НПАОП 85.14-1.09-81) “Правила устройства, техники безопасности, производственной санитарии, противоэпидемического режима и личной гигиены при работе в лабораториях (отделениях, отделах) санитарно-эпидемиологических учреждений системы Министерства здравоохранения СССР”.
74. НАОП 9.1.50-1.10-84 (НПАОП 85.11-1.10-84) “Правила з техніки безпеки при експлуатації виробів медичної техніки в установах охорони здоров'я. Загальні вимоги”.
75. НАОП 9.1.50-1.12-83 (СанПиН 2956а-83) (НПАОП 85.13-1.12-83) “Санитарные правила устройства, оборудования, эксплуатации амбулаторно-поликлинических учреждений стоматологического профиля, охраны труда и личной гигиены персонала”.
76. НАОП 9.1.50-1.13-59 (НПАОП 85.11-1.13-59) “Правила обладнання і експлуатації інфекційних установ (інфекційних відділень, палат), а також охорони праці персоналу цих установ”.
77. НАОП 9.1.50-1.15-69 “Санітарні правила проектування, обладнання, експлуатації та утримання виробничих і лабораторних приміщень, які призначені для проведення робіт з ртуттю, її сполуками та приладами”.
78. НАОП 9.1.50-2.01-70 (ОСТ 42-21-11-81) “Кабінети і відділення променевої терапії. Вимоги безпеки”.
79. НАОП 9.1.50-2.02-3 (ОСТ 42-21-15-83) “Кабінети рентгенодіагностичні. Вимоги безпеки”.
80. НАОП 9.1.50-2.08-86 (ОСТ 42-21-16-86) “Відділення, кабінети фізіотерапії. Загальні вимоги безпеки”.
81. НАОП 9.1.50-3.01-88 (НПАОП 85.0-3.01-88) “Галузеві норми безплатної видачі спецодягу, спецвзуття та інших засобів індивідуального захисту, а також норм санітарного одягу і санітарного взуття працівникам установ, підприємств і організацій системи охорони здоров'я”.

82. НАОП 9.1.50-5.01-88 “Типова інструкція з охорони праці при проведенні робіт з лазерними апаратами”.
83. НАОП 9.1.50-5.02-88 “Типова інструкція з охорони праці для персоналу операційних блоків”.
84. НАОП 9.1.50-5.04-85 “Типова інструкція з техніки безпеки і виробничої санітарії для персоналу радіодіагностичних підрозділів лікувально-профілактичних установ”.
85. НАОП 9.1.50-5.05-84 “Типова інструкція з техніки безпеки і виробничої санітарії для персоналу рентгенодіагностичних кабінетів лікувально-профілактичних установ системи міністерства охорони здоров’я СРСР”.
86. НАОП 9.1.50-5.07-85 “Типова інструкція з техніки безпеки при обслуговуванні і ремонті будинків та споруд”.
87. НАОП 9.1.50-5.08-85 “Типова інструкція з техніки безпеки при роботі в стерилізаційних установках”.
88. НАОП 9.1.50-6.03-88 (ГМВ 42-21-26-88) “Галузеві методичні вказівки. Відділення гіпербаричної оксигенації. Правила експлуатації і ремонту”.
89. НАОП 9.1.50-6.04-91 “Методичні рекомендації щодо поліпшення умов праці медичних працівників, які зайняті ультразвуковою діагностикою”.
90. НАОП 0.00-1.28-10 “Правила охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин”.
91. Гігієна праці: Підручник /Ю.І.Кундієв, О.П.Яворовський, А.М.Шевченко та ін.; за ред. акад. НАН України, НАМН України, проф. Ю.І. Кундієва, чл-кор. НАМН України проф. О.П.Яворовського.- К.: ВСВ “Медицина”, 2011.- 904с.
92. Гігієна праці (методи досліджень та санітарно-епідеміологічний нагляд). /За ред. А.М.Шевченка, О.П.Яворовського.– Вінниця: НОВА КНИГА, 2005.- 528с.
93. Гігієна та охорона праці медичних працівників. Навчальний посібник /За ред. В.Ф.Москаленка, О.П.Яворовського. – К.: “Медицина”, 2009. – 176 с.
94. Гігієна стоматологічних закладів: Навч. посіб. для студ. вищ. мед. навч. закл./ І.Т. Матасар, В.І.Ципріян,І.П.Колеснікова та ін. /За загальною редакцією д-ра мед. наук, доц. І.Т. Матасара.- К.: Медицина, 2010.- 148 с.
95. Косарев В.В. Профессиональные заболевания медицинских работников: Монография.- Самара: ГП “Перспектива”, 1998.- 200 с.
96. Гигиена и охрана труда медицинских работников /В.И. Свидовый, Е.Е. Палишкина - СПб.: Издательство СПб ГМА им. И.И.Мечникова, 2006. - 90 с.
97. Конвенції МОП з гігієни і охорони праці.

Інформаційні ресурси:

1. Офіційне Інтернет-представництво Президента України <http://www.president.gov.ua/>.
2. Верховна Рада України <http://www.rada.gov.ua/>.
3. Кабінет Маністрів України <http://www.kmu.gov.ua/>.
4. Міністерство охорони здоров'я України <http://moz.gov.ua/ua/portal/>.
5. Міністерство освіти і науки України <http://www.mon.gov.ua/>.
6. Міністерства екології та природних ресурсів України <http://www.menr.gov.ua/>.
7. Державна служба України з надзвичайних ситуацій <http://www.wdsns.gov.ua/>.
8. Державна служба України з питань праці <http://www.dsp.gov.ua/>.
9. Всесвітня організація охорони здоров'я <http://www.who.int/en/>.
10. Міжнародна організація праці <http://www.ilo.org/global/>.